

Türkiye’de Muhasebe Mesleğinde Dijital Dönüşümde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Said Alpagut Şenel¹

Sacit Ak²

Merve Taş³

Özet

Küreselleşen dünya ve baş döndürücü hızla gelişen teknoloji, çağımızda insanların günlük yaşantılarını önemli ölçüde etkilemiş bir çok değişikliğe yol açmıştır. Teknolojik gelişmeler sonucunda her alanda otomasyon yaygınlaşmış işler daha kısa zamanda ve otomatik yazılımlarla yapılmaya başlanmıştır. Teknolojik gelişmeler diğer meslekleri olduğu gibi muhasebe mesleğini de önemli ölçüde etkilemiştir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşanan dijitalleşme çerçevesinde muhasebe mesleği bir anlamda kabuk değiştirmiş yeni bir boyuta taşınmıştır.

Türkiye’de dijital dönüşüm süreci e-devlet (Elektronik Devlet) uygulamaları ile başlamıştır. E-Devlet uygulamaları kapsamında başlayan dijital dönüşüm süreci elektronik ortamda muhasebe uygulamalarına da yansımış ve Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından e-belge, e-defter, e-fatura, e-arşiv fatura, e-beyanname, e-arşiv, e-tebligat, e-irsaliye, e-bilet, e-yolcu listesi ve e-defter uygulamalarına geçiş sağlanmıştır.

Muhasebe mesleğini fiilen icra eden muhasebe meslek mensupları ve bir akademisyen tarafından kaleme alınan bu çalışmanın amacı Türkiye’de muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşanan sorunlara ilişkin özellikle muhasebe mesleğini fiilen icra eden muhasebe meslek mensuplarının bakış açısıyla çözüm önerileri sunmaktır.

- 1 Doç. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, Finans ve Bankacılık Bölümü, asenel@cumhuriyet.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2267-7392>
- 2 YMM sacitak.ymm.@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0009-7081-971X>
- 3 SMMM, Yüksek Lisans Öğrencisi, mertetas.mm@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-9304-955X>

Çalışmada öncelikle muhasebe mesleği, mesleğin dünyada ve Türkiye’deki gelişim süreci, muhasebe mesleğinde dijitalleşme makaleler, kitaplar, tezler, bildiriler ve yazılı diğer dokümanlardan yararlanılarak akademik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Daha sonra Türkiye’de muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmaktadır.

GİRİŞ

Muhasebe mesleğinin tarihsel gelişim sürecinde kil tabletler, papirüsler, tahtalar ve nihayet kağıt üzerine sazlıklarda bulunan kamışlardan yapılan kamış kalemler ve hem siyah, hem kırmızı mürekkeple kayıtların yapıldığı gözlenmektedir. Muhasebe mesleğinde eskiden defterlere elle yapılan kayıtlar yerini artık bilgisayarlara bırakmıştır. Yaşanan teknolojik gelişmeler, özellikle bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, muhasebe faaliyetinin bilgisayar ortamında izlenilmesine rehberlik eden muhasebe programlarının geliştirilmesini sağlamıştır.

Daha sonraları entegre muhasebe programlarının kullanılmaya başlanmıştır. Bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ve muhasebe bürolarında kullanılmaya başlamasıyla birlikte muhasebe meslek mensupları tarafından elle kâğıt ve defterlere yapılan kayıtlar artık dijital ortamlara taşınarak bilgisayarlar tutulmaya başlanmış, cari hesapların izlendiği *kalamoza* adı verilen defterler tarihe karışmış her muhasebe bürosunun vazgeçilmezi olan *Facit* marka hesap makineleri “antika” olarak kabul edilir olmuştur.

Özellikle 21. yüzyılda çok daha etkili olan teknolojik gelişmeler değişimi hızlandırmış bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte verilerin ve bilgilerin işlenmesi, elde edilmesi ve raporlanması daha kolay ve hızlı bir hale gelmiştir. Bu durum tüm dünyada dijital dönüşümü kaçınılmaz kılmıştır (Gökçen ve Özdemir, 2016:138; Erdoğan, 2020:6).

Tüm mesleklerde olduğu gibi muhasebe mesleği de dijital gelişim ve değişimden fazlasıyla etkilenmiş bu teknolojik gelişmelerin ışığında, günümüzde muhasebe mesleğinde gelişen teknolojinin ve bilginin kullanılması üst seviyeye çıkmıştır (Tekbaş vd., 2018:224).

Muhasebe mesleğini fiilen icra eden muhasebe meslek mensupları ve bir akademisyen tarafından kaleme alınan bu çalışmanın amacı Türkiye’de muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşanan sorunlara ilişkin özellikle muhasebe mesleğini fiilen icra eden muhasebe meslek mensuplarının bakış açısıyla çözüm önerileri sunmaktır.

Uzun ve zorlu bir eğitim süreci sonrasında stajını başarıyla tamamlayarak sınavlarda başarılı olması halinde ruhsat alarak işletmelerin mali nitelikteki işlemlerini yürüten muhasebe meslek mensuplarının uygulamada

karşılaştıkları sorunların yine meslek mensuplarının bakış açısıyla ne şekilde çözümlenebileceği yönündeki önerilerinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de muhasebe mesleğinde yaşanan dijital dönüşüm sürecini başarıyla yöneten bu süreçten deyim yerindeyse “alınlarının aklıyla çıkan” muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşadıkları sorunların ve çözüm önerilerinin paylaşıldığı bu çalışma ile bir farkındalık oluşturmak çalışmanın bir diğer amacı olarak ifade edilebilir.

1. MUHASEBE KAVRAMI

Yaşadığımız dünyada insanoğlunun var olduğu günden bu yana birtakım ihtiyaçları olagelmıştır. Bu ihtiyaçların bir kısmı doğuştan gelen fizyolojik ihtiyaçlardır. İnsanlar örneğin yemek yemeden, su içmeden, uyumadan yaşayamaz, tehlikelerden, soğuktan, sıcaktan korunmak için barınacak bir yere ihtiyaç duyar. Beslenme ve barınma tüm insanların en temel ihtiyaçlarındandır. Temel ihtiyaçların karşılanamaması durumunda insan yaşantısını sürdüremez. Bununla birlikte insan ihtiyaçları yukarıda sayılan temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Tarihi süreç içerisinde yaşanan sosyal, kültürel ve teknolojik gelişim insan ihtiyaçlarını sürekli artırmakta ve çeşitlendirmektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de temel ihtiyaçları beslenme ve barınma oluşturur. Ancak günümüzde bu temel ihtiyaçların dışında geçmişe nazaran çok farklı ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. İnsan ihtiyaçları sınırsızdır ve bir ihtiyaç karşılandığında bir diğeri ortaya çıkar. Bu süreç içinde tam anlamıyla memnuniyet/hoşnutluk ise mümkün değildir. İnsanların ihtiyaç ve isteklerinin karşılanmasının gerekliliği, ekonomik yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin çıkış noktasını oluşturmuştur. Günümüzde insan ihtiyaç ve isteklerinin giderilmesi, ihtiyaç ve isteklerin değişimine ve gelişimine bağlı olarak farklı mal ve hizmetlerin üretilmesi veya pazarlanması faaliyetleri genel anlamda *işletme* olarak tanımladığımız ekonomik birimler tarafından yerine getirilmektedir.

İşletme kavramı, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak üzere mal ve/veya hizmet üreten veya sadece pazarlayan ve bu faaliyetleri sonucunda kâr elde etmeyi amaçlayan ekonomik birimler olarak tanımlanabilir. İşletme kelimesinin Türkçe Sözlükteki karşılığı, *tarım, sanayi, ticaret, bankacılık vb. iş alanlarında kâr sağlamak amacıyla bir sermaye yatırılarak kurulan kurum* şeklindedir (Güncel Türkçe Sözlük, 2025).

İşletmelerde mal veya hizmet üretimi bir takım faaliyetler sonucu ortaya çıkmakta ve bu faaliyetlerin bir kısmı para ile ifade edilemez iken bir kısmı

para ile ifade edilebilmektedir. İşletmelerde para ile ifade edilebilen faaliyetler mali nitelikli işlemler (ticari işlemler) olarak adlandırılır. İşletmelerde ortaya çıkan ve parasal değeri olan faaliyetler yani mali nitelikte ki işlemler (ticari işlemler) işletmelerin varlık ve kaynaklarında değişikliklere yol açar. Söz konusu değişikliklerin izlenmesi ve bu değişikliklerin sonuçlarının belirli aralıklarla işletme ile ilgili kişi ve kuruluşlara aktarılması gerekir. Bu işlev muhasebe aracılığıyla yerine getirilir.

Muhasebe, işletmede meydana gelen mali nitelikteki işlemlere ilişkin verileri; kaydeder, sınıflandırır, rapor eder ve evrensel bir dille işletme ile ilgili kişi ve grupların yararına sunar.

Muhasebe sisteminden elde edilen bu bilgiler;

- İşletmenin geleceğini çok yakından ilgilendiren işletme içi kararlara ve
- Farklı nitelikteki bilgilere ihtiyaç duyan kişi ve kuruluşlar tarafından değişik amaçlara ulaşmak için alınacak kararlara (yatırım kararları, istatistikî bilgiler elde etmek vb) esas oluşturmaktadır.

Muhasebe kelimesi Türkçe’ye, Arapça “المحاسبة muhasaba” kelimesinden geçmiştir. *Hesaplaşmak* ve *hesap bilimi* manasına gelen muhasaba kelimesinin kökeni ise *sayma* ve *aritmetik* anlamındaki “حساب hisap” kelimesinden gelmektedir. Sadece Arapça’da değil diğer birçok dilde de muhasebe kelimesinin hesap kelimesinden türediği görülmektedir. Örneğin; İngilizce’de “muhasebe accounting” “account hesap” kelimesinden, Fransızca’da “muhasebe comptabilité”, “compte hesap” kelimesinden, İtalyanca’da “muhasebe contabilità”, “conto hesap” kelimesinden, İspanyolca’da “muhasebe contabilidad” “cuenta hesap” kelimesinden türetilmiştir (Gökgöz, 2010:168; Güvenli, 1995:3).

Ekonomik hayatta yönetimin, denetimin ve karar vermenin en önemli aracı durumunda olan ve işletme dili olarak da ifade edilen muhasebe, bir anlamda işletmenin kendini ifadesidir. İşletme, bu dili kullanarak kendisini hem anlamaya hem de anlatmaya çalışır (Arda, 2022:10).

Muhasebe kavramı farklı kaynaklarda “bilimsel bir disiplin”, “bir meslek”, “bilgi sistemi”, “işletme dili”, “finansal kararlar dili” hatta “san’at” olarak tanımlanabilmektedir. Aşağıda muhasebe kavramına ilişkin bir kaç tanım verilmektedir.

Muhasebe, işletmelerin varlıkları ile kaynaklarında değişim yaratan ve parasal değeri olan olay ve işlemleri belirleyip doğruluğunu saptanarak kaydeden, sınıflandıran, finansal raporlar şeklinde özetleyen ve bu raporları analiz ederek

yorumlayan böylece işletme ile ilgili farklı kesimlere bilgi sağlayan, bilimsel bir disiplindir (Çonkar vd., 2010:5).

Muhasebe, mali niteliği olan işlem ve olayları parasal bir değer ile ifade edilecek şekilde kaydetme, sınıflandırma, özetleyerek rapor etme ve sonuçları yorumlama bilim ve san'atıdır (Sevilengül, 1997:9).

Muhasebe, işletmedeki olayları kendine has bir şekilde yansıttığı için, muhasebe işletmenin dili olarak nitelendirilmektedir. Muhasebenin üretmiş olduğu bilgiler finansal kararların alınmasında temel oluşturduğu için muhasebeye finansal kararlar dili denilmesi mümkündür (Hornagren ve Sundem, 1982:2).

Muhasebe, işletmenin, varlık ile kaynakları (sermayesi ve borçları) üzerinde değişim meydana getiren ve para ile ifade edilebilen işlemlere (finansal nitelikteki olaylar) ait bilgileri, kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek, analiz etmek ve yorumlamak yoluyla ilgili şahıs ve kurumlara (finansal bilgi kullanıcılarına) raporlar şeklinde sunan bir bilgi sistemidir (Demir ve Bahadır, 2008:15).

Muhasebe, bir işletmenin kuruluşunda sahip olunması gereken sermayeyi, faaliyete geçtikten sonra ise tedarik, üretim ve pazarlamayı kapsayan faaliyetlerini para olarak değerlendiren ve takip eden bir sistemdir (Ertaş, 2002:18).

Muhasebe ekonomik bilgilerin, bu bilgileri kullananlar tarafından bilinçli yargılarda bulunmak ve karar verilmek üzere belirlenmesi, ölçülmesi ve iletilmesi sürecidir (Akdoğan ve Aydın, 1987:1).

Muhasebe, işletme ile ilgili kararlara temel olacak bilgilerin üretilebilmesi için söz konusu işletmenin aktif ve pasifinde değişme yaratan, parayla ifade edilen tüm işlemleri kaydeden, sınıflandıran, özetleyen analiz ve yorum sonuçlarıyla birlikte işletmeye faydalı olabilmesi için raporlar haline getirip, karar alacak ilgili kişilere iletilmesini sağlayan bir süreçtir (Cemalcılar ve Önce, 1999:3).

2. MUHASEBE MESLEĞİNİN ÖNEMİ GELİŞİM SÜRECİ VE MESLEKİ ÜNVANLAR

Muhasebe kavramı ile ilgili olarak yapılan tanımlardan da anlaşılabilceği gibi muhasebe sürecinde; işletme ile ilgili olan parayla ifade edilen işlemler öncelikle kaydedilmekte, yapılan kayıtlar sonrasında ortaya çıkan bilgiler sınıflandırmakta (tasnif edilmekte), tasnif edilen bilgiler özetlenip raporlanmakta ve nihayetinde analiz edilip yorumlanmaktadır. Muhasebe kavramı hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın, (1) kaydetme, (2) sınıflandırma, (3) özetleyip raporlanmakta ve (4) analiz edip yorumlama unsurlarının değişmediği görülmektedir. Muhasebenin fonksiyonları olarak

da ifade edilen bu dört unsur muhasebe mesleği kapsamında mesleki ünvana sahip kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Aşağıda muhasebe mesleği, muhasebe mesleğinin önemi, gelişim süreci ve mesleki ünvanlar hakkında kısaca bilgi verilmektedir.

2.1. Muhasebe Mesleği ve Önemi

Meslek kavramı farklı şekillerde tanımlanabilir. Örneğin Güncel Türkçe Sözlükte meslek; belli bir eğitim ve kazanılan sistemli bilgi ile beceriye dayalı, insanların yararına mal üretilmesi, hizmet verilmesi ile karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş olarak tanımlanmıştır (Güncel Türkçe Sözlük, 2025). Demir ve Acar meslek kavramını; belli bir düzeyde bilgi, teori, eğitim süreci ve diploma gerektiren, niteliği toplumdan topluma değişiklik göstermekle birlikte yüksek konum, imaj ile gelir getiren iş olarak tanımlamışlardır (Demir ve Acar, 1992:155). Seyitoğlu ise meslek kavramını bir insanın ihtiyacını karşılamak için devamlı çalışmak istediği iş, ileri seviyede bilgi, eğitim ya da yaratıcı güç gerektiren faaliyet, aynı faaliyet grubundaki insanların oluşturdukları küme olarak tanımlamaktadır (Seyitoğlu, 2002:424)

Yapılan bir işin uğraşının meslek olarak kabul edilmesi için;

- Karışık, devamlı gelişen bir bilgi yapısı içermesi,
- Uygulamada karşılaşılabilecek sorunların çözümünde mesleki yargı kullanılması ve
- Kamu yararına hizmet verecek mesleki bir sorumluluk taşıması gereklidir.

Eğer bir iş bu şartları taşıyorsa meslek olarak kabul edilmektedir (Meigs ve Meigs, 1993:32; Marşap, 1996:119; Ertaş, 2002:117).

Muhasebe mesleği, söz konusu şartlar açısından incelendiğinde aşağıdaki gibi bir değerlendirilme yapılması mümkündür (Dinç ve Kaya, 2006:141):

- Muhasebe mesleği, gerek teknolojik gelişmelerin ve gerekse mevzuat değişikliklerinin paralelinde sürekli olarak çıkar gruplarına yeni bilgiler sunmaktadır.
- Muhasebe mesleği, diğer birçok meslekten farklı olarak uygulama yönü ağırlıklı bir meslek türüdür. Bu nedenle meslek mensupları, faaliyetlerini yerine getirirken karşılaşılan sorunların çözümünde muhasebe ilkelerinde veya standartlarında yer alan düzenlemelerin paralelinde mesleki yargılarıyla karar verip, uygulamaktadırlar.

- Muhasebe mesleğinin ürettiği bilgiler bireysel yatımcılardan, topluma kadar geniş bir çıkar grubuna hizmet etmektedir. Özellikle muhasebe faaliyetlerine yön veren kavramlardan birisi olan sosyal sorumluluk, meslek mensuplarına kamu yararına hizmet etme sorumluluğu yüklemektedir.

Yukarıdaki açıklamalarda da ortaya konulduğu üzere, muhasebenin karmaşık ve sürekli gelişen bir yapıya sahip olduğu, uygulamada oluşan sorunları mesleki yargılar ile çözdüğü ve kamu yararına hizmet edecek mesleki bir sorumluluk taşıdığı görülmektedir. Söz konusu şartların tamamını taşıyan muhasebe işi bir meslek olarak kabul edilmektedir (Altan, 2004:30; Kutlu, 2008:71).

Öte yandan muhasebe mesleğinde yukarıda sayılan şartlara ilave olarak;

- Üniversite eğitimi,
- Toplum çıkarlarını en üst düzeyde tutan bir anlayış,
- Mesleğe kabulü sağlayan profesyonel niteliklere ilişkin standartlar,
- Otoritesi olan bir profesyonel örgüte bağlı olma,
- Yasal sorumluluk,
- Profesyonel kurallar ve
- Kamu tarafından kabul edilme

gibi unsurlarının da bulunması gerektiği ifade edilmektedir (Özgen, 1991:67).

Muhasebe mesleği, gelişen teknolojik araçlar ve işletmecilik faaliyetleri ile birlikte sürekli olarak kendini güncelleyen, ortaya çıkan verileri ihtiyaç duyulan bilgiye dönüştürme aşamasını kendi dinamikleri veya etkileşimde bulunduğu diğer alanların dinamikleriyle sağlayan ve toplumsal katkısı gün geçtikçe artan bir meslektir (Altunay ve Bayrakcıoğlu, 2020:4).

Muhasebe mesleği, muhasebeden elde edilen verilerin iktisadi değere sahip, birbirinden ayrı hedefler için kullanıcısı bulunan ve iktisadi sistem ile kullanıcıların davranışlarından etkilenen, çeşitli aşamaların bir araya gelerek oluşturduğu sistemsel bir bütünlüktür (Kısakürek ve Pekcan, 2005:107).

Muhasebe mesleği, özel ve kamu sektörüne ait tüm birimlerin muhasebe işlemlerini kanunlara, ilke ve kurallara, standartlara uygun, tarafsız, doğru, zamanında ve güvenilir bir şekilde belirli bir yerde ve kendi sorumluluklarında yürüten meslek mensuplarının devamlı olarak edindikleri iş ya da uğraşı olarak tanımlanmaktadır (Yıldız, 2010:157).

Meslek olabilme şartlarının tamamını taşıyan ve günümüzde evrensel bir meslek haline gelen muhasebe mesleğinin önemi birçok gelişmiş ülkede yıllar öncesinde fark edilmiş ve muhasebe mesleği ile ilgili yasal düzenlemeler yapılarak muhasebe mesleğine profesyonel bir nitelik kazandırılmıştır (Akbulut, 1999:126).

Her mesleğin hizmet ettiği ve karşılığında sorumluluk üstlendiği bir kurum/kişi varken muhasebe mesleği aynı anda bütün kurumlara/kişilere hizmet etmektedir. Bu nedenle muhasebe mesleği, hizmet ettiği alanlar ve kapsamlar sonucunda karışık ve değişken bir bilgi yapısını gerektiren bir meslek olma özelliği sergilemektedir (Marşap, 1996:119).

Muhasebe mesleğinde üretilen hizmetin *bilgi* olması, muhasebe mesleğinin diğer mesleklerden en önemli farkı olarak ifade edilmektedir. Muhasebenin/ muhasebecinin temel görevi doğru, kesin, güvenilir bilgileri işletme içindeki karar vericilere, hissedarlara ve yatırımcılara aktarmaktır (Schaltegger ve Burritt, 2000:76).

Bilgi üretimi ve iletişiminin yaygınlaştığı günümüzde yaşanan ekonomik gelişmeler ışığında, sürekli öğrenme ve bilgilenmenin kaçınılmaz hale geldiği, bilginin, doğal kaynaklardan, büyük işletmelerden, şişkin banka hesaplarından daha değerli, daha güçlü, hatta en önemli rekabet silahı olarak görüldüğü dikkate alındığında muhasebe mesleğinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (Karasioğlu ve Altan, 2004:53; Ögüt, 2002:5).

Muhasebe uygulamaları ile elde edilen bilginin finansal bilgi kullanıcıları olarak ifade edilen işletme yöneticilerine, finansörlere, yatırımcılara, ekonomistlere ve hükümet politikalarını belirleyenlere ulaştığı düşünüldüğünde muhasebe mesleğinin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Finansal bilgi kullanıcıları arasında devletin de bulunması muhasebenin sosyal sorumluluğunu öne çıkarmaktadır. Bu sorumluluk başta makro açıdan devlet olmak üzere, mikro açıdan bütün ticari işletmelerin devamlılığının sağlanması açısından mesleğin önemini ortaya koymaktadır. Çünkü finansal bilgi kullanıcılarının alacağı bütün kararlarda kullanılacak olan bu bilgilerin bilinçli veya bilinçsiz olarak hatalı olması; makro düzeyde ülke ekonomisine ve dolayısıyla topluma mikro düzeyde ise işletmeye önemli ölçüde zarar verebilir ve ekonomik kaynakların haksız olarak dağılımına neden olabilir. Bu bağlamda muhasebe mesleğinin hem toplum hem de işletmeler açısından büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Marşap, 1996:122).

Böylesine önemli bir noktada bulunan muhasebe mesleği elbette ki bir takım özelliklere sahip olacaktır. Muhasebe mesleğinin önemli özellikleri

aşağıdaki gibi sıralanabilir (Ertaş, 2002:119; Kutlu, 2008:75; Özkan ve Hacıhasanoğlu, 2012:41).

- *Muhasebe Mesleği Önemlidir*: Ekonomilerin temel dinamiği olan işletmelerin verimli çalışmaları ve gelişmeleri iyi işleyen bir muhasebe ve denetim sistemine bağlıdır. İşletmelerde bu görevi muhasebeciler yürütür. Bu anlamda muhasebe mesleği, ekonomik ve mali yapının sağlıklı bir şekilde işleminde önemli bir görev yürütmekte, işletmeler ve devlet açısından her geçen gün daha da önemli bir meslek haline gelmektedir.
- *Muhasebe Mesleği Nitelikli Bilgi Gerektirir*: Muhasebe mesleği kendi bünyesinde gerekli olan bilgilerin dışında, hukuk, ekonomi, finans ve işletme gibi konularda da bilgi sahibi olmayı gerektirir.
- *Muhasebe Mesleği Uzun Tecrübe Gerektirir*: Muhasebe mesleğinin tam anlamıyla icra edilebilmesi, uzunca bir süre içinde edinilen tecrübe gerektirir. Birçok bilim dalı gibi yalnızca teoriden ibaret değildir.
- *Muhasebe Mesleği Sorumluluk Gerektirir*: Muhasebenin ürettiği bilgiler gerek işletme içi gerekse işletme dışı tarafları ilgilendirdiği için ve bu taraflar arasında devlet de bulunduğu için bir anlamda toplumu ilgilendirir. Bu ise mutlak bir sorumluluk gerektirir.
- *Muhasebe Mesleği Sır Saklamayı Gerektirir*: Muhasebe meslek mensupları işletmelerin çok önemli ve birçok noktada gizli kalması gereken bilgilerine sahip olurlar. Muhasebeci bu gizli bilgileri yasal bir zorunluluk olmadıkça kimseye söyleyemez ve kendisinin veya başkalarının menfaatine kullanamaz. O halde muhasebe mesleği, bir anlamda sır mesleğidir.
- *Muhasebe Mesleği Yöruçüdür*: Muhasebe mesleği hatayı kaldırmayan daha ziyade zihinsel enerji harcamayı gerektiren yöruçü ve çabuk yıpratıcı bir meslektir. Muhasebe alanında geliştirilen ulusal ve uluslararası standartlar, prensipler, meslek ahlakı ile ilgili düzenlemeler ve gelenekler meslek mensuplarının faaliyetleri için sınırlar oluşturmaktadır. Meslek mensuplarının, mesleklerini icra ederken profesyonelliği yansıtmak ve aynı zamanda kamuoyuna karşı sorumluluk bilinci içerisinde de davranması beklenir.

Toplum için bilgi üreten bir sistem olarak muhasebenin toplumun dilek, istek ve değerlerini de göz önünde tutması gerekmektedir. Bu durumda muhasebe, sadece amaçlara ulaşmaya hizmet eden bir araç değil, aynı zamanda toplumun amaçlarını belirlemesine kılavuzluk eden bir sistem olarak görev yüklenmektedir (Kısakürek ve Pekcan, 2005:118).

Bu meslek grubunun özelliği gereği gerek ekonomik gerekse toplumsal açıdan birçok faydası vardır. İşletmelerin ekonomik anlamda bir ülkenin temel taşı olması sebebiyle verimli çalışması gerekmektedir. İşletmenin verimli çalışmasını sağlayan birimlerden biri de muhasebe ve denetim mekanizmasıdır (Gökgöz ve Zeytin, 2012:478).

2.2. Muhasebe Mesleğinin Gelişim Süreci ve Mesleki Ünvanlar

Çağdaş anlamda profesyonel muhasebe mesleğine ilişkin ilk yasal düzenleme 18. yüzyılda İngiltere’de yapılmıştır. Söz konusu yasal düzenleme, 1870 yılında kurulan Ruhsatlı Muhasebeciler Enstitüsü (Institute of Chartered Accountants ICA) adlı meslek örgütünün 1880 yılında Kraliyet Ruhsatı (Royal Charter) ile resmen kabul edilmesi sonucu gerçekleşmiştir. Muhasebe mesleği, Fransa’da 1881, Amerika Birleşik Devletleri’nde 1886, Hollanda’da 1895, Almanya’da 1896, İsviçre’de 1941, Arjantin’de 1945, Brezilya ve Meksika’da 1946, Hindistan’da 1949, Yunanistan’da 1950 ve Nijerya’da 1955 yılında kanunla düzenlenmiştir. Muhasebe mesleğinin Hollanda, Avusturya, İspanya, İtalya, Finlandiya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, Lüksemburg, İrlanda gibi ülkelerde de yıllar önce yasal düzenlemeye kavuştuğu görülmektedir (Kaya, 1991:47,54,62; Pur, 1995:106; Yayla ve Cengiz, 2005:150; Yıldırım, 2009:11).

Türkiye’de ise, muhasebe mesleğine ilişkin ilk kanun tasarısı 1930’lu yıllarda hazırlanmasına rağmen, yoğun çalışmalar, tartışmalar ve çabalar sonucunda ancak 59 yıl sonra 1989 yılında 13.06.1989 tarihli ve 20194 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile yasal bir yapıya kavuşabilmiştir⁴. Söz konusu kanun ile mesleki ünvanlar; Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ve Yeminli Mali Müşavir (YMM) olarak belirlenmiştir.

Ancak 2008 yılında 26.07.2008 tarihli ve 26948 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 5786 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali

4 Yayımlandığı tarihten bu yana, sekiz farklı kanun (4276 sayılı kanun 20.06.1997 tarihli ve 23025 sayılı Resmî Gazete, 5728 sayılı kanun 08.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı Resmî Gazete, 5786 sayılı kanun 26.07.2008 tarihli ve 26948 sayılı Resmî Gazete, 5904 sayılı kanun 03.07.2009 tarihli ve 27277 sayılı Resmî Gazete, 6009 sayılı kanun 01.08.2010 tarihli ve 27659 sayılı Resmî Gazete, 6460 sayılı kanun 30.04.2013 tarihli ve 28633 sayılı Resmî Gazete, 6552 sayılı kanun 11.09.2014 tarihli ve 29116 mükerrer sayılı Resmî Gazete, 7104 sayılı kanun 06.04.2018 tarihli ve 30383 sayılı Resmî Gazete) bir Anayasa Mahkemesi kararı (18.05.2011 tarihli ve E: 2008/80, K: 2011/81 sayılı Karar 15.12.2011 tarihli ve 28143 sayılı Resmî Gazete) ve bir adet Kanun Hükmünde Kararname (700 sayılı KHK 07.07.2018 tarihli ve 30471 2. mükerrer sayılı Resmî Gazete) ile 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu’nun bazı maddeleri kaldırılmış, değiştirilmiş, iptal edilmiş veya bir takım eklemeler yapılmıştır.

Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile, 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu'nun adı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu olarak değiştirilmiş (5786 sayılı Kanun mad:1) ve Serbest Muhasebeci (SM) ünvanı kaldırılmıştır (5786 sayılı Kanun mad:19).

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda meslek mensubu olabilmenin genel şartları (mad:4) dışında 5. maddesinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM), 9. maddesinde ise Yeminli Mali Müşavir (YMM) olabilmenin özel şartları ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

Söz konusu düzenlemelere göre Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) ünvanına sahip olabilmek için;

- Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilimler dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yükseköğretim Kurumunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olmak veya diğer öğretim kurumlarından lisans seviyesinde mezun olmakla beraber yukarıda belirtilen bilim dallarından lisansüstü seviyesinde diploma almış olmak,
- En az üç yıl staj yapmış olmak,
- Serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavını kazanmış olmak,⁵
- Serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış olmak

Serbest muhasebeci mali müşavirlik stajına başlamak için Staja Giriş Sınavından (SGS) en az 60 puan almış olmak gerekir (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği mad:7). Test şeklinde yapılan Staja Giriş Sınavında 100 adet Alan Bilgisi, 20 adet Genel Kültür ve Yetenek ve 10 adet Yabancı Dil sorusu olmak üzere 130 adet soru yer almaktadır. Staja Giriş Sınavında başarılı olan ve staja başlayan meslek mensubu adayları 3 yıl sürecek olan stajlarını bir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirin veya Yeminli Mali Müşavirin yanında ya da herhangi bir şirketin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirinin veya Yeminli Mali Müşavirinin gözetiminde söz konusu şirkette yapabilmektedir. Stajlarını da başarıyla tamamlayan meslek mensubu adaylarının Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Ruhsatı alabilmeleri için SMMM Yeterlilik Sınavında başarılı olmaları gerekir.

5 Serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavı ile ilgili düzenlemeler 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun 7. maddesinde yer almaktadır.

SMMM Yeterlilik Sınavı Finansal Muhasebe, Finansal Tablolar ve Analizi, Maliyet Muhasebesi, Muhasebe Denetimi, Vergi Mevzuatı ve Uygulaması, Hukuk (Ticaret Hukuku, Borçlar Hukuku, İş Hukuku, SSK ve Bağ-Kur Mevzuatı, İdari Yargılama Hukuku), Muhasebecilik ve Mali Müşavirlik Meslek Hukuku ve Sermaye Piyasası Mevzuatı olmak üzere 8 konudan yazılı şeklinde yapılır (Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınav Yönetmeliği mad:14/b). SMMM Yeterlilik Sınavında başarılı olmak için her konudan 100 üzerinden en az 50 almak şartıyla, sınavın tüm konularının notları toplanır ve aritmetik ortalaması alınır. Başarılı sayılmak için bu ortalamanın en az 60 olması gerekir. Yanında staj yapılan meslek mensubu tarafından verilen tezkiye not ortalaması ayrı bir ders gibi ortalamaya dahil edilir (Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınav Yönetmeliği mad:16/b).

Yeminli Mali Müşavir (YMM) olabilmek için ise, en az 10 yıl serbest muhasebeci mali müşavirlik yapmış olmak ve Yeminli Mali Müşavirlik Sınavını vermiş olmak gerekmektedir⁶. İleri Düzeyde Finansal Muhasebe, Finansal Yönetim, Yönetim Muhasebesi, Denetim, Raporlama ve Meslek Hukuku, Revizyon, Vergi Tekniği, Gelir Üzerinden Alınan Vergiler, Harcama ve Servet Üzerinden Alınan Vergiler, Dış Ticaret ve Kambiyo Mevzuatı, Sermaye Piyasası Mevzuatı. olmak üzere 10 konudan (Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınav Yönetmeliği mad:14/a) yazılı şeklinde yapılan YMM Sınavında başarılı olmak için sınav konularının her birinden 100 üzerinden en az 50 alınması şartıyla, alınan notların aritmetik ortalamasının en az 65 olması gerekir (Yeminli Mali Müşavirlik ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Sınav Yönetmeliği mad:16/a).

Serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını alıp muhasebe mesleğinin icrası için; dört (4) yıl süren lisans eğitimi, Staja Giriş Sınavında (SGS) başarılı olunarak, üç (3) yıl süren staj ve sonrasında SMMM Yeterlilik Sınavında başarılı olmak gerekmektedir. Görüldüğü üzere muhasebe mesleği altı (6) yıl süren tıp eğitiminden daha uzun bir süreç sonunda icra edilen bir meslektir. Tıp fakültesinden mezun olan bir hekimin Tıpta Uzmanlık Sınavında (TUS) başarılı olduktan sonra başladığı uzmanlık eğitim süreleri uzmanlık alanında alınacak eğitimin içeriğine ve kapsamına göre üç (3) ila beş (5) yıl arasında değişiklik göstermektedir⁷. Serbest muhasebeci mali müşavir ünvanına sahip

6 Yeminli mali müşavirlik sınavı ile ilgili düzenlemeler düzenlemeler 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun 10. maddesinde yer almaktadır.

7 Bu süre örneğin aile hekimliği, anatomi, hava ve uzay hekimliğinde üç (3) yıl, göğüs hastalıkları, göz hastalıkları, halk sağlığında dört (4) yıl, anesteziyoloji ve reanimasyon, beyin ve sinir cerrahisi, kulak burun boğaz hastalıkları için beş (5) yıldır.

bir muhasebe meslek mensubunun Yeminli Mali Müşavir (YMM) olabilmesi için ise en az on (10) yıl serbest muhasebeci mali müşavirlik yapmış olması ve Yeminli Mali Müşavirlik sınavını vermiş olmak gerekmektedir. Yapılan bu kıyaslama aslında muhasebe mesleğinin ne denli zor ve bir o kadar da kıymetli, önemli olduğunun göstergesidir (Gülçin, 2018:671).

3. DİJİTAL DİJİTALLEŞME VE E-DÖNÜŞÜM (ELEKTRONİK DÖNÜŞÜM)

Dijital terimi Latince parmak anlamına gelen “digitus” kelimesinden türetilmiştir ve enformasyon sistemlerinin temelini oluşturan sayısallaştırmayı ifade eden bir kavramdır. Güncel Türkçe Sözlükte sayısal, sanal olarak tanımlanmıştır (Güncel Türkçe Sözlük, 2025).

Dijitalleşme, metin, yazılı doküman, ses vb. materyallerin özünü kaybetmeden ve orijinaliği korunarak dijital ortama aktarılması bir başka ifade ile, bilginin 0 ve 1 rakamlarından oluşan bir seri şeklinde bilgisayarlar tarafından tanımlanarak kullanılmasını sağlayan bir yöntemdir. Dijitalleşme kavramının ilk kez 1971 yılında North American Review dergisinde yayımlanan bir makalede *toplumun dijitalleşmesi* olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Taş, 2018:1819; Çetin Gürkan, 2019:5; Klein, 2020:998; Asadova, 2020:210; Cambridge Dictionary, 2025).

Temelde her türlü bilginin bilgisayar ortamında sayısal veriye dönüştürülmesini ifade eden dijitalleşme kavramı; *elle oluşturulmuş olan verilerin bilgisayar ortamına aktarılması, gerçek olan bilgilerin fiziksel anlamda bir yere bağlı olmadan sunulması, verilerin, elektronik araçlar aracılığıyla sayısallaştırılması* olarak tanımlanmaktadır. Malzemelerin sayısallaştırılarak dijital ortama aktarılmasının arkasında yatan amaç, verilerin muhafaza edilmesi, verilere kolay ulaşım sağlanmasıdır. Dijitalleşme ile bilgisayar ortamına geçirilen veriler bu ortamda saklanabilmekte, işlenebilmekte ve farklı kaynaklara aktarılabilir (Tekbaş, 2019:130; Yücel ve Adiloğlu, 2019:52).

Dijital dönüşüm ise dijital teknolojilerin ve bu değişimin etkisinin toplumda yol açtığı değişim ile ortaya çıkardığı yeni fırsatlardan tam olarak yararlanmak için iş faaliyetlerinin, süreçlerinin, modellerinin dönüşümüdür. Bir başka tanımlamayla dijital dönüşüm, işletmelerin teknolojik araçlar yardımıyla işlemler yerine getirildikten sonra bilgiler elde edilerek, bu bilgilere dayanıp analiz ve yorumlar yaparak geri dönüşüm sağlanması dijital dönüşümdür (Sezen ve Şenar, 2022:56; Eroğlu ve Altunay, 2022:56).

E-dönüşüm (elektronik dönüşüm), dijitalleşmenin iş hayatı dışındaki yansımalarını da kapsayan bir kavramdır. Sadece ekonomik hayatta

değil, günlük yaşantımızda da eğitimden sağlığa, sanattan finansa kadar birçok alanda görülen dijitalleşme adımları, e-dönüşümün bir parçasıdır. E-dönüşüm kavramı, manuel olarak işlenen verilerin bilgisayar ve elektronik ortamlar aracılığıyla izlenmesi ve işlenmesi bir başka ifadeyle işletmelerin dijital teknolojilerden yararlanarak iş süreçlerini dijital ortama taşımasıdır. Bir başka tanımlamayla e-dönüşüm, bilgi ve iletişim teknolojilerinin verimli bir şekilde kullanılarak; bir kurumun kültürünün, iş modelinin, organizasyon yapısının, iş süreçlerinin, ürün ve hizmetlerinin tüm paydaşlarının yararını göz önünde bulundurarak, bir bütünlük ve denge içerisinde değiştirilmesi sürecidir (Deniz ve Tanç, 2020:623; Tekbaş, vd., 2018:223).

E-dönüşüm, işletmelerin geleneksel yöntemlerden sıyrılarak daha modern, hızlı ve verimli yöntemlere geçmelerini sağlar. E-dönüşüm sayesinde, işletmeler dijital platformları kullanarak operasyonel verimliliklerini artırır ve kaynak kullanımını optimize eder.

Türkiye’de e-dönüşüm süreci e-devlet (Elektronik Devlet) uygulamaları ile başlamıştır. E-devlet kavramı, kamusal hizmetlerin sunumunda bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla hızlı, etkin, yaygın, şeffaf bir idari örgütlenmenin kurulması olarak tanımlanmaktadır (Tektüfekçi, 2016:22; Karasoy ve Babaoğlu, 2020:117).

Türkiye’de e-dönüşüm sürecinin kamu kaynaklı olarak gerçekleştiği görülmektedir. Kamu sektöründe e-dönüşüm, kurumların iş modellerinin, kültürlerinin, organizasyon yapılarının, iş süreçlerinin ve tüm sosyal paydaşların faydalarını gözeterek bütüncül bir yaklaşımla yeniden şekillendirilmesini ve yeni iletişim teknolojilerinin kamu hizmetlerinde kullanılmasını hedefler (Akman ve Çil Koçyiğit, 2024:60; Postacı ve Ayhan, 2018:17).

E-Devlet uygulamaları kapsamında başlayan e-dönüşüm süreci elektronik ortamda muhasebe uygulamalarına da yansımıştır. Türkiye’de gerek gelir idaresi gerekse tüm kamu kurumları açısından bakıldığında en önemli E-Devlet uygulamalarından birisi Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP)’dir. Maliye Bakanlığı’nın (şimdiki adıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı) bağlı kuruluşu ve Türkiye’de e-dönüşüm sürecinde elektronik ortamdaki düzenlemelere yetkili kuruluş olan Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) (eski adıyla Gelirler Genel Müdürlüğü) tarafından 1995 yılında vergi dairelerinin otomasyona geçirilmesi amacıyla bir pilot proje olarak uygulanan projenin sonuçlarının başarılı bulunmasının ardından 1998 yılında VEDOP I; 2004 yılında VEDOP II ve 2007 yılında da VEDOP III projeleri hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından elektronik belge (E-Belge) ve elektronik defter (E-Defter) elektronik

fatura (E-Fatura), arşiv fatura (E-Arşiv Fatura), elektronik beyanname (E-Beyanname), elektronik arşiv (E-Arşiv), elektronik tebligat (E-Tebliğat), elektronik irsaliye (E-İrsaliye), elektronik bilet (E-Bilet), elektronik yolcu listesi (E-Yolcu Listesi) ve elektronik defter (E-Defter) uygulamalarına geçiş sağlanmıştır (Cenikli ve Şahin, 2013:40; Gönen ve Solak, 2017:64; Tektüfekçi, 2017:79; Deniz ve Tanç, 2020:623).

Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) dışında Türkiye’de e-dönüşümü gerçekleştiren kurumlar arasında; Ticaret Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İlgili Kuruluşlar (Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İş Kur), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Ticaret Sicil Müdürlükleri) gibi kurumlar sayılabilir.

4. MUHASEBE MESLEĞİNDE DİJİTALLEŞME DİJİTAL MUHASEBE

Hayatımızın her alanını etkileyen yeni bir teknolojik kavram olarak karşımıza çıkan dijitalleşme, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren üretim süreçlerinde elektronik sistemlerin yanında bilgisayarların da kullanılmaya başlaması ile bir ivme kazanmıştır. Hiç şüphesiz yaşanan dijital dönüşüm tüm meslekleri olduğu gibi muhasebe mesleğini de etkilemiştir. Muhasebe mesleğinde dijital uygulamalara yönelme özellikle Covid-19 pandemisi ile hız kazanmıştır. Muhasebe mesleği uzun zamandır geleneksel olarak sürdürülmüş, kuralları ve prensipleri yıllar boyunca kalıplaşmış ve aynı kalmış bir meslektir (Hamut, 2021:600; Uzun vd., 2022:15).

Bununla birlikte muhasebe mesleği devamlı gelişen, değişen ve dünyadaki gelişmelerden doğrudan etkilenen bir meslektir. Bu bağlamda dijitalleşen muhasebe mesleğinde, muhasebe meslek mensupları için bir rol değişikliği kaçınılmaz bir hal almış, meslek evrimleşirken, muhasebe meslek mensupları mesleklerini farklı bir platformda icra etmeye başlamışlardır. Dijital dönüşümle birlikte kağıtlar, makbuzlar, el yazısı notlar, ekstreler, bildirimler vb. geleneksel muhasebe yöntemleri yerini barkodlara, e-faturalara, e-beyannamelere, e-tebligatlara, e-irsaliyeler, e-biletlere ve bulut sistemi, blockchain teknolojisi gibi online muhasebe sistemlerine bırakmıştır. Bu gelişimin bir sonucu olarak dijital muhasebe kavramı ortaya çıkmıştır. Kâğıt ve defter esaslı muhasebe gelebekselsel muhasebe, buna karşılık dijital veri, dijital belge, dijital kayıt, dijital defter gibi modern içerikleri taşıyan muhasebeye ise dijital muhasebe olarak ifade edilebilir. Dijital muhasebe kavramı, muhasebe bilgilerinin elektronik olarak işlenmesi ve iletilmesinde onların dijital formatta sunulmasını sağlayan bir kavram olarak ifade edilebilir

(Arslan, 2022:8; Gulin vd., 2019:502; Üstbaş, 2024:33; Spilnyk vd., 2022: 217).

Dijital muhasebe ile geleneksel geleneksel muhasebe arasındaki farklar aşağıda (Tablo 1) verilmiştir.

Tablo 1: Dijital Muhasebe ile Geleneksel Muhasebe Arasındaki Farklar

Dijital Muhasebe	Geleneksel Muhasebe
İşlemlerinde kolaylık sağlayan muhasebe sistemi	Bilgi deposu
Üçüncü taraflara senkronizasyon ile bilgi verme	Belgelerin kaydı ve manuel yüklenmesi
Anında bilgi sunma	Rutin süreçler ve zaman alan işler
Finansal ve vergi açısından müşteri odaklı	Vergi odaklı süreçler
Anlık mali veriler	Uzun raporlama süreçleri
Müşteriye önemli veriler sunmak	Beklenen işler için yetersiz zaman
Müşterinin karar alabilmesi için gerçek zamanlı bilgi	Güncel bilgiler paydaşlara yeterli bilgi sağlamıyor
Müşteri sayısında ve çalışan personel verimlilik artışı	Çalışan personel sayısı müşteri sayısı ile doğru orantılı

Kaynak: Bogasiu ve Ardeleanu, 2021:2

Muhasebe konusunda son zamanlarda ortaya çıkan bir terim olan e-dönüşüm muhasebe meslek mensuplarının yaptıkları işleri dijital ortama taşımalarını sağlayarak iş yüklerinin ve maliyetlerin azalması konusunda önem arz etmektedir. E-dönüşüm sürecinin iyi yönetilmesiyle e-dönüşüm hakkında gerekli eğitimlerin verilmesi durumunda, e-dönüşümün muhasebe meslek mensupları ve muhasebe mesleği için büyük kolaylık oluşturacağı ve maliyetleri azaltma konusunda fayda sağlayacağı tespit edilmiştir (Çakıraslan, 2024:iv).

Muhasebede dijitalleşmenin olumlu etkileri; vergi gelirlerinde artış, verimlilik artışı, finansal verilere olan güven, analiz ve raporlama, kolaylığı ve finansal tahminlemedeki etkinlik, olumsuz etkileri ise; işletmeler veya kurumlar üzerinde doğuracağı belirli bir bütçe yükü, konu ile ilgili yasal düzenlemelerin olmaması veya eksik olması dolayısıyla dijital dönüşüm açısından yaşanabilecek aksamalar, dijitalleşme ile gelecek olan siber güvenlik ihtiyacı, işsel anlamda yaşanabilecek zorluklar, kaygılardan kaynaklı ruhsal rahatsızlıklar ve dijital tükenmişlik olarak ifade edilmektedir (Üstbaş, 2024:29).

5. TÜRKİYE'DE MUHASEBE MESLEĞİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜMDE YAŞANAN BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde, muhasebe mesleğinde dijital dönüşüm sürecini başarıyla yöneten muhasebe meslek mensuplarının özellikle uygulamada karşılaştıkları sorunların bazıları, fiili olarak bu mesleği icra eden bir muhasebe meslek mensubunun bakış açısıyla verilmekte ve aynı bakış açısıyla çözüm önerileri sunulmaktadır. Türkiye'de muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşanan ve aşağıda sıralana sorunlar hemen hemen tüm muhasebe meslek mensuplarının ve genellikle akademik literatürde yer alan sorunlarla aşağı yukarı aynıdır.

- *Sorun:* Türkiye'de dijitalleşen muhasebe mesleğinde yaşanan sorunlardan birisi mükelleflerin bir çoğunun dijitalleşme konusundaki bilgi yetersizlikleridir. Bir başka ifadeyle dijital okur yazar yetersizliği dijitalleşmenin önündeki en büyük engeldir. Kâğıt ortamında fatura düzenlemeyi dahi usulüne uygun yapamayan bir topluluktan; e-fatura, e-beyanname, e-bildirim, e-tebligat gibi ağır müeyyideleri olan uygulamaları yasalara uygun olarak yerine getirmeleri istenmektedir. Maalesef mükellef grupları dijital vergi dairesi üzerinden tebliğ edilen e-tebligatları dahi açma bilgi ve yetisinden mahrumdur. Mükelleflerin vergi bilinci ve sistemleri aktif kullanma yetisi zayıftır. Örneğin son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde yemek sektörü de e-dönüşümle tanışmış olup işletmeler e-yemek platformları üzerinden sipariş alarak satış yapmaktadır. Geçtiğimiz yıl Hazine ve Maliye Bakanlığı bu platformlar üzerinden yapılan satışlarda büyük kayıt dışılıklar olduğunu tespit etmiş ve inceleme duyurusunda bulunmuştur. İşletmelerin e-yemek platformları üzerinden aldıkları siparişlere e-fatura veya e-arşiv fatura düzenlemeleri ve düzenlenen faturaları bu platformlara yükleyerek müşterilere ulaştırmaları yasal bir zorunluluktur. Ancak ülkemizde bu alanda faaliyet gösteren birçok mükellef bu zorunluluğu yerine getirmemekte ve cezalarla karşı karşıya kalmaktadır.

Çözüm Önerisi: Mükellefler dijitalleşme konusunda eğitilmeli, bilgi ve bilinç seviyelerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından konunun önemi ile ilgili kamu spotları hazırlanabilir, mükelleflere dijitalleşme konusunda bilgilendirilerek dijital okur yazarlık kazandıracak eğitimler düzenlenebilir.

- *Sorun:* Uygulamada mükellefler tarafından yerine getirilmesi gereken bir çok işlem meslek mensubunun sorumluluğu gibi görülmektedir.

Örneğin şirket kuruluşundan genel kurula, hisse devrinden adres değişikliğine kadar MERSİS üzerinden yapılan tüm Ticaret Siciline tescil işlemleri muhasebecilerin üzerine kalmıştır. Tüm bunların meslek mensubu tarafından yapılması halinde ek ücret alınması gerekmektedir. Her ne kadar mükellefler e-fatura, e-arşiv fatura, e-irsaliye gibi düzenlemelere kısmen de olsa uyum sağlamış olsalar dahi fatura iptal ve iade işlemleri meslek mensubunun üzerinde kalmıştır. 3568 sayılı meslek yasası meslek mensubunun işletmenin adına fatura düzenlemeyi yasaklamıştır. Fatura ve benzeri evrakların yasalar gereği mükellef tarafından düzenlenmesi gerekir. Ancak mükellef gruplarının bilgi yetersizliği bu iş yükünü yasalara rağmen meslek mensubunun üzerine yüklemiştir. Mükellefler tarafından yapılması gereken iş ve işlemlerin eksik yapılması veya hiç yapılmamış olması nedeniyle meslek mensupları devlet ile mükellefler arasında sıkışmış bir konumda bulunmaktadır.

Çözüm Önerisi: Mükelleflerin kendileri tarafından yapılacak iş ve işlemleri meslek mensuplarının yapmaması gerektiği konusunda bilgilendirilmeleri hususunda Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından düzenlemeler yapılabilir. Mükellefler, meslek odaları ve TÜRMOB tarafından muhasebe mesleğinin önemi ve fonksiyonu hakkında aydınlatılmalıdır. Meslek mensuplarının müşterisi konumunda olan tacirlerin işletmelerinin geliştirilmesi, büyütülmesi, firma değerlerinin artırılması amaçlarına ulaşabilmeleri için muhasebe meslek mensupları tarafından yapılan kayıtların, oluşturulan raporların, analiz ve yorumların faydaları mükellef dünyasına tanıtılmalıdır. Meslek mensuplarının bu tür düzenlemeleri yapabilecek konumda olmadığı böyle bir gücü bulunmadığı açıktır.

- *Sorun:* Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İş Kur) gibi kamu kurum ve kuruluşlarının talep ettikleri aynı bilgileri içeren çok sayıda bildirim ve formlar muhasebe meslek mensupları açısından gereksiz bir iş yüküne ve zaman kaybına neden olmaktadır. Örneğin muhasebe meslek mensupları tarafından aylık işgücü çizelgesi ve sigortalı bilgileri hem Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) hem de ayrıca Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İş Kur)’a bildirilmekte ve bu durum meslek mensupları açısından sadece gereksiz bir iş yüküne ve zaman kaybına neden olmamakta aynı zamanda dijital tükenmişlik yaşanmasına da yol açmaktadır.

Çözüm Önerisi: Söz konusu sorunun çözümünün oldukça basit olduğu düşünülmektedir. İçinde bulunduğumuz bilişim çağına uygun olarak dijital ortamda örneğin Merkezi Bilgi Sistemi (MBS) adı ile bir sistem kurulabilir. Muhasebe meslek mensupları tarafından üretilen veriler Merkezi Bilgi Sistemi (MBS)'nde toplanarak bilgi kullanıcısı konumunda olan kamu kurum ve kuruluşlarının ihtiyaç duydukları tüm bilgilere söz konusu sistem üzerinden erişebilmelerine imkân tanınabilir.

- *Sorun:* Muhasebe meslek mensupları mükelleflerine sundukları hizmetin gerçek karşılığını alamamaktadırlar. Bilhassa mesleğe yeni başlayan muhasebe meslek mensuplarının yaşadıkları en önemli sorunlardan birisi muhasebe ücretlerinin tahsiline yöneliktir. Bazı mükelleflerden muhasebe ücretleri zamanında veya hiç tahsil edilememektedir. Yaşadıkları ekonomik sıkıntılar nedeniyle bazı meslek mensupları ücret tarifesinin altında defter tutabilmekte bu durum haksız rekabete neden olmakta, etik kurallardan uzaklaşılması sonucunu doğurabilmektedir.

Çözüm Önerisi: Muhasebe ücretlerinin tahsilatı e-dönüşüm sürecine sokularak muhasebe meslek mensuplarının tahsilat sorunları ortadan kaldırılabilir. Şöyle ki TÜRMOB bünyesinde örneğin Muhasebe Ücreti Tahsilat Sistemi (MÜTS) adı ile bir sistem kurulabilir. Mükellef ile meslek mensubu arasında yapılarak e-birlik sistemine bildirilen hizmet sözleşmesi ücretinin mükellef tarafından söz konusu sistem üzerinden ödenmesi sağlanabilir. Ayrıca, söz konusu ücretin geç ödenmesi halinde gecikme zammı uygulanması ve belli bir süre ücretini ödemeyen mükellef(ler) için meslek mensubu tarafından verilmesi gereken beyan ve bildirim sistemlerinin kapatılması gibi yaptırımlar getirilebilir. Böylece hem meslek mensupları ve mükelleflerin ücret nedeniyle karşı karşıya gelmesinin önüne geçilmiş hem de meslek mensuplarının tahsilat sorunu güvence altına alınmış olacaktır.

- *Sorun:* Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ücretlerinin tahsiline ilişkin bir başka sorun da Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ücretlerinin Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından işletme nevi ve personel sayılarını baz alarak maktu olarak belirlenmesidir. Bu durum muhasebe mesleğinin gelişmesi ve icrasında haksız rekabete yol açarak muhasebe mesleğin gelişmesinin önüne geçmektedir.

Çözüm Önerisi: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ücretlerinin Yeminli Mali Müşavirlik ücretlerinde olduğu gibi ciro esaslı nispi olması gerekmektedir. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik mesleğinin ürettiği bilgilerin tüm ülke ekonomisini doğrudan etkilediği dikkate alındığında

mesleki faaliyetin icrasını ücret pazarlığı ve ücret tahsilatına ve müşteri bulma endişesine maruz bırakmak üretilen bilgilerin güvenilirliğini zedelemektedir.

- *Sorun:* Eleştiri konusu yapılabilecek bir başka konu gerçek kişilerden oluşan adi ortaklıkların dijital vergi dairesi üzerinden Gerçek Faydalancı Bildirimi formu verme zorunluluğudur. Bilindiği gibi gerçek faydalancı bildirim formunun temel amacı bir işletmedeki kazançtan kimin faydalandığının yani gerçek faydalancının kim olduğunun tesbitidir. Adi ortaklıklarda Katma Değer Vergisi ve stopaj mükellefiyetleri adi ortaklıklar adına tesis edilirken, Gelir Vergisi yönünden bir mükellefiyet tesisi yapılmaz. Adi ortaklıklar vergi uygulamasında bağımsız bir birim ve muhatap olarak kabul edilmemiş, ortaklarının ortaklık faaliyetinden elde ettiği kazanç, Gelir Vergisine tabi tutulmuştur, gelir vergileri ortaklar tarafından kendi payları oranında kendi beyanları ile yapılmaktadır. Dolayısıyla gerçek faydalancının kim olduğu zaten ortadadır. Bununla birlikte adi ortaklıklar tarafından Gerçek Faydalancı Bildirimi formunun verilmemiş olması cezai bir yaptırım gerektirmektedir. Vergi Usul Kanunu Mükerrer 257’nci maddeye (9) numaralı bent olarak getirilen gerçek faydalancı bildirim ve muhafaza zorunluluğunu yerine getirmeyenlere, mükerrer 355 inci maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan cezanın 3 kat artırımlı olarak Özel usulsüzlük cezası (2025 yılında 84.000.-₺) kesilecektir.

Çözüm Önerisi: Adi ortaklıkların tüzel kişiliği olmadığı, adi ortaklığın ortaklarının hali hazırda Gelir Vergisi mükellefi oldukları, ortaklıktaki ortaklık payları üzerinden gelirlerini gelir vergisi beyannamesi ile beyan ettikleri göz önünde bulundurulursa adi ortaklıkların gerçek faydalancı bildirim formunu idareye bildirmelerine gerek olmadığı açıktır bu nedenle bu zorunluluğu kaldırması gerektiği düşünülmektedir.

- *Sorun:* Muhasebe meslek mensupları mesleklerin muhasebe ilke ve kurallarına, mesleki etik ilkelerine ve yasal mevzuata uygun olarak icra etmektedirler. Hiç şüphesiz muhasebe meslek mensupları için sürekli değişen yasal mevzuat ve uygulamaları takip edip uyum sağlamak mesleklerinin bir gereğidir. Ancak özellikle yasal mevzuatta yaşanan hızlı değişimler ve karmaşık düzenlemeler muhasebe meslek mensuplarının iş yükünü ve mesleki tükenmişlik düzeyini artırmaktadır. Sürekli değişen yasal mevzuat ve uygulamalar ile karmaşık düzenlemeler arasında adeta “boğulan” muhasebe meslek mensupları maalesef günümüzde mevzuatı yorumlamaya çalışmaktan asıl işlerine odaklanamamaktadırlar.

Çözüm Önerisi: Muhasebe meslek mensupları tarafından takibini kolaylaştırmak ve anlaşılabilirliği artırmak maksadıyla yasal mevzuat sadeleştirilerek yeniden düzenlenmelidir. Yasal mevzuatın sadeleştirilmesi, anlaşılır hale getirilmesi ve sahada da Mali Müşavir - Vergi Dairesi uyumunun tesis edilmesiyle muhasebe meslek mensubunu karmaşık sistemi çözmeye çalışan konumundan, vergi akışını hızlandıracak, pratik ve daha verimli ve nitelikli hizmet üreten konuma getiren örnek bir mali sisteme kavuşmak mümkün olabilir.

- **Sorun:** Yukarıda bahsedilen “yasal mevzuatta sadeleşme” ile ilgili bir başka sorun da mevcutta her ay düzenli şekilde verilen E-Beyannamelere son iki yılda yenilerinin eklenmiş, aslında gereksiz yere beyannamelerin adetlerinin artırılmış olmasıdır. Bu artış muhasebe meslek mensuplarını “acaba bu ay hangi E-Beyannameyi bildirmeyi unuttum” kaygısına sokmakta, dijital dönüşüm sürecini başarıyla yöneten bu süreçten deyim yerindeyse “alınlarının akıyla çıkan” muhasebe meslek mensuplarında dijital tükenmişlik yaşanmasına yol açmaktadır.

Çözüm Önerisi: Yasal mevzuatın sadeleştirilmesinin özellikle beyanname adetlerinde yapılması elzemdir. Beyanname sayısının artması karmaşıklığa sebebiyet vermekte ve vergi kaçığının kontrolü de zorlaşmaktadır. Hem kontrol mekanizmasını iyi kullanmak hem de muhasebe meslek mensuplarını aylık E-Beyan girdabından kurtarıp onu asıl alanına itmek için beyanname sayılarında birleştirme yoluyla sadeleşme ve azaltmaya gidilmelidir.

SONUÇ

Gelişen teknolojik araçlar ve işletmecilik faaliyetleri ile birlikte sürekli olarak kendini güncelleyen muhasebe mesleği, çağımızda evrensel bir meslek haline gelmiştir. Sürekli gelişen bir yapıya sahip olan muhasebe mesleğini icra eden muhasebe meslek mensupları gerek taşıdıkları mesleki sorumlulukları gerekse aldıkları eğitimleri ile uygulamada oluşan sorunları mesleki yargıları ile çözebilmekte ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlamaktadırlar.

Günümüzde hemen hemen tüm hayatımızı etkileyen yeni bir teknolojik kavram olarak karşımıza çıkan dijitalleşme ve e-dönüşüm tüm meslekleri olduğu gibi muhasebe mesleğini de etkilemiştir. Türkiye’de e-dönüşüm sürecinin kamu kaynaklı olarak gerçekleştiği görülmektedir. E-Devlet uygulamaları kapsamında başlayan e-dönüşüm süreci elektronik ortamda muhasebe uygulamalarına da yansımıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından e-belge, e-defter, e-fatura, e-arşiv fatura, e-beyanname, e-arşiv,

e-tebligat, e-irsaliye, e-bilet, e-yolcu listesi ve e-defter uygulamalarına geçiş sağlanmıştır.

Türkiye’de muhasebe mesleğinde yaşanan dijital dönüşüm sürecini başarıyla yöneten bu süreçten deyim yerindeyse “alınlarının akıyla çıkan” muhasebe meslek mensuplarının özellikle uygulamada karşılaştıkları bir takım sorunların olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada söz konusu sorunlar hem akademik bir bakış açısıyla ele alınmakta hem de fiili olarak bu mesleği icra eden bir muhasebe meslek mensubunun bakış açısıyla verilmekte ve aynı bakış açısıyla çözüm önerileri sunulmaktadır.

Türkiye’de muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşanan bazı sorunların çözümlerine ilişkin bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Başta Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu olmak üzere vergi hukukunun temeli olan Vergi Usul Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ve diğer yasal mevzuatta günümüz ihtiyaçlarına ve dijitalleşen vergi dünyasına uyum sağlayacak değişikliklerin yapılması.
- Günümüzde muhasebe meslek mensuplarının yetkilerini, sorumluluklarını, özlük haklarını sağlamaktan çok uzak kalan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu reforme edilmeli, muhasebe meslek mensubunun özlük hakları, ekonomik güvencesi, yetki ve sorumlulukları, çalışma standartları yeniden düzenlenmelidir.
- Mükelleflerin dijitalleşme konusundaki bilgi yetersizliklerinin giderilmesi açısından mükellefler ciro ve aktif büyüklüklerine göre sınıflandırılarak tanımlanmış eğitim ve mesleki bilgiye sahip bir mali mesul istihdam etme zorunluluğu getirilmelidir.
- Yasal mevzuat sadeleştirilmeli, anlaşılır hale getirilmeli ve sahada da Mali Müşavir - Vergi Dairesi uyumunun tesis edilmelidir.

Hiçbir ticari işletme yalnızca işletme sahibini ilgilendirmez. İşletmenin verimliliğinden sürekliliğine kadar her eylem ülke nüfusunun tamamını etkilemektedir. Sermaye sahibi bir yatırımcıya hastane açması için ruhsat, okul açması için izin verilebilir ancak ne hasta ne de öğrenciyi sermaye sahibinin eline teslim edilemez. Nasıl ki hasta için doktor istihdamı, eğitim ve öğretim için öğretmen istihdamı şart koşulmuş ise benzer biçimde top yekûn ülke ekonomisini doğrudan etkileyen işletmelerin mali nitelikteki işlemleri muhasebe meslek mensupları tarafından yürütülmektedir.

Uzun ve zorlu bir eğitim süreci sonrasında stajını başarıyla tamamlayarak sınavlarda başarılı olması halinde ruhsat alarak işletmelerin mali nitelikteki işlemlerini yürüten muhasebe meslek mensuplarının muhasebe mesleğinde dijital dönüşümde yaşadıkları sorunların çözümü Mali Müşavir - Vergi Dairesi uyumunun tesis edilmesinde ve muhasebe meslek mensuplarını karmaşık sistemi çözmeye çalışan konumundan, vergi akışını hızlandıracak, pratik ve daha verimli ve nitelikli hizmet üreten konuma gelmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Kaynakça

- Akdoğan, N. ve Aydın, H. (1987). Muhasebe Teorileri, Gazi Üniversitesi Yayın No:98, İktisadi İadri Bilimler Fakültesi Yayın No. 44, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Akbulut, Y. (1999). Meslek Ahlakı Kriterleri ve Muhasebe Mesleği Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 1(1), ss: 125-143.
- Akman, C., ve Çil Koçyığıt. (2024). Muhasebe Uygulamalarındaki E-Dönüşüm Sürecine İlişkin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Görüş ve Beklentileri: Ankara İli Örneği, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi (72), ss: 57-82
- Altan, M. (2004). Muhasebecilik Mesleğinin Toplumda Algılanma Biçimi Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (11), ss: 29-54
- Altunay, M. A., ve Bayraktıoğlu, S. (2020). Yardımcı Muhasebe Elemanı Mesleğinin Belgelendirilmesi ve Eğitimi: Ön Lisans Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programları Üzerine Bir Araştırma, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Arda, A. (2022). Muhasebe Hizmetlerinde Beklenti ve Memnuniyetin Karşılaştırmalı Analizi: Sakarya’daki Muhasebe Meslek Mensupları ile Müşterileri Üzerinde Bir Alan Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya
- Arslan, İ. (2022). Muhasebe Mesleğinin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri, Erciyes Akademi, 36(1), ss: 1-18
- Asadova, S. (2020), Dijitalleşmenin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Üzerinde Etkisi: OECD Ülkeleri Üzerinde Bir Araştırma, (Editörler: Yuvalı, B., Eğri, T.), 8. *Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı – II*, 24–27 Nisan 2019 Malatya, İlim Etütler Derneği (İLEM), İnönü Üniversitesi, ss: 209–225, İstanbul.
- Bogasiu, I. R., ve Ardeleanu, N. (2021). Advantages and disadvantages of digitalisation in accounting. European Integration-Realities and Perspectives, 16(1), ss: 294-299
- Cambridge Dictionary. (2025). www.dictionary.cambridge.org, [Erişim Tarihi: 22.02.2025]
- Cemalcılar, Ö. ve Önce, S. (1999), Muhasebenin Kurumsal Yapısı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir
- Cenikli, E., ve Şahin, D. (2013). Türk Gelir İdaresinde Otomasyon Projeleri, İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi, 4(1), ss: 37 – 52
- Çakıraslan, S. (2024). Muhasebe Meslek Mensuplarının E-Dönüşüm Sürecine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Isparta

- Çetin Gürkan, G. (2019). Dijital Dönüşüm ve Gelişimi, (Ed. Mendeş Pekdemir, I.), İşletmelerin Kaçınılmaz Yolculuğu Dijital Dönüşüm içinde (ss: 5-25), Beta Yayınları, İstanbul
- Çonkar, K., Ulusan, H., ve Öztürk, M. (2010). Genel Muhasebe, Sözkese Matbaacılık, Ankara
- Demir, Ö., ve Acar, M. (1992). Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ağaç Yayıncılık, İstanbul
- Demir, V., ve Bahadır, O. (2008). SMMM Staja Başlama Sınavlarına Hazırlık İçin Muhasebe, İstanbul SMMM Odası Yayınları, Yayın No: 108
- Deniz, F., ve Güngör Tanç. (2020). Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Uygulamalarındaki e-dönüşüm Sürecine İlişkin Görüş ve Beklentileri: Hatay İli Örneği, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 23(2), ss: 622 – 636
- Dinç, E., ve Kaya, U. (2006). Muhasebe Meslek Mensuplarının Meslek Ahlakı Kuralları Açısından Hizmet Satın Alanlar Tarafından Algılanma Biçimi Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Denetime Bakış, 5(17), ss: 139-152
- Erdoğan, E. (2020). Dijital Muhasebe Uygulamaları Kullanımının Teknoloji Kabul Modeli İle İncelenmesi: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Ertaş, F. C. (2002). İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Muhasebe Mesleği, Seçim Yayıncılık, Ankara
- Eroğlu, Z., ve Altunay, M. A. (2022). Covid 19 ve Muhasebe Mesleğinde Dijitalleşme, Eğitim Yayınevi, Konya
- Gökçen, G. ve Özdemir, M. (2016). Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarından E-Defter ve E-Fatura Uygulaması, Öneri Dergisi, 12(46), ss: 137-154.
- Gökgöz, A. (2010) Tarihsel Perspektifte Muhasebenin Doğuşunu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (1), ss: 167-177
- Gökgöz, A. ve Zeytin, M. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Bilecik ve Yalova İlleri Uygulaması, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1),477-493.
- Gönen, S., ve Solak, B. (2017). Maliye Bakanlığı e-dönüşüm Sürecinin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Bir Alan Araştırması, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (76), ss: 63-80
- Gulin, D., Hladika, M., and Valenta, I. (2019). Digitalization and the Challenges for the Accounting Profession, In: Proceedings of the ENTRENOVA - ENTERprise REsearch INNOVation Conference, Rovinj, Croatia, 12-14 September 2019, IRENET - Society for Advancing Innovation and Research in Economy, Zagreb, pp. 502-511

- Gülçin, K. (2018). Muhasebe Mesleğinin Gelişimi ve Meslek Mensuplarının Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(58), ss: 669-682.
- Güncel Türkçe Sözlük. (2025). www.tdk.gov.tr, [Erişim Tarihi: 05.02.2025]
- Güvemli, O. (1995), Türk Devletleri Muhasebe Tarihi, 1. Cilt, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) Yayın No: 1, İstanbul
- Hamut, A. İ. (2021). Türkiye’de Dijitalleşme Olgusuna İlişkin Bibliyografya ve Bir Değerlendirme. TRT Akademi, 6(12), s. 600-627.
- Hornagren, T. C., ve Sundem, L. G. (1982). Introduction To Financial Accounting, Thrid Edition, Prentice-Hall International Editions, New Jersey
- Karasioğlu, F., ve Altan, M. (2004). Muhasebecilerin Bilgi, Beceri, Güvenilirlik ve Toplumsal Sorumluluk Açısından Toplumun Çeşitli Katmanları Tarafından Algılanma Biçimi Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi (MUFAD), (21), ss: 53-64
- Karasoy, H. A., ve Babaoğlu, P. (2020). Türkiye’de Elektronik Devletten Dijital Devlete Doğru, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 12(23), ss: 115 - 134
- Kaya, E. (1991). Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Mevzuatının Muhasebe Uygulamalarına ve Eğitimine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- Kısakürek, M., ve Pekcan, A. (2005). Muhasebenin Ürettiği Bilgiye Farklı Açılardan Bakışlar, Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi, 6(2), ss: 107-125
- Klein, Müge (2020), “İşletmelerin Dijital Dönüşüm Senaryoları - Kavramsal Bir Model Önerisi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19(74), ss: 997-1019.
- Kutlu, H. A. (2008). Muhasebe Meslek Ahlakı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Meigs, R. F. ve Meigs, W. B. (1993). Accounting The Basis For Business Decisions, 9. Edition, McGraw Hill Book Company
- Marşap, B. (1996). Muhasebe Mesleği, Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri, Yaklaşım Dergisi, Y4(37), ss: 119-123
- Öğüt, A. (2002). Bilgi Çağında Yönetim, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Özgen, H. (1991). Çağdaş Muhasebe Anlayışı ve Gelişmiş Ülkelerdeki Muhasebe Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), ss: 63-75.
- Özkan, A., ve Hacıhasanoğlu, T. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), ss: 37-52
- Postacı T., ve Ayhan, A. (2018). E-Dönüşüm Türkiye’nin Gelişimi, Verimlilik Dergisi, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 30(352), ss: 14 – 18
- Pur, H. P. (1995). Çağlar Boyunca Muhasebe Mesleğinde Statü ve İşlev Değişimleri, (Editörler: Yıldırım, O., Dalgeç, A., Özkol, E.), *Muhasebenin*

- Tarihsel ve Çağdaş Konularından Geleceğine Bakış*, TÜRMOB Yayınları: 23, Muhasebe Bilim Dalı Yayınları No: 2, ss: 93 – 109, Ankara
- Schaltegger, S., ve Burritt, R. (2000). *Contemporary Environmental Accounting: Issues, Concepts and Practice*, Greenleaf Publishing, Sheffield
- Sezen, H. K. ve Eren Şenaras, A. (2022). Dijitalizasyon, Dijitalizasyon, Dijital Dönüşüm Kavramlarına İlişkin Bir Değerlendirme, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (51), ss: 49-59.
- Sevilengül, O. (1997). *Genel Muhasebe (Tekdüzen Muhasebe Sistemine Uyumlu)*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara
- Seyitoğlu, H. (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, 3. Baskı, Güzemcan Yayınları, İstanbul
- Spilnyk, I., Brukhanskyi, R., Struk, N., Kolesnikova, O., ve Sokolenko, L. (2022). Digital accounting: innovative technologies cause anew paradigm. *Independent Journal of Management Production*, 13(3), ss: 215-224
- Taş, Hacı Yunus (2018), “Dördüncü Sanayi Devrimi’nin (Endüstri 4.0) Çalışma Hayatına ve İstihdama Muhtemel Etkileri”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), ss: 1817-1836.
- Tekbaş, İ. (2019). *Muhasebenin Dijital Dönüşümü ve Mali Mühendislik*, (2. Baskı), Ceres Yayınları, Ankara..
- Tekbaş, İ., Kurnaz, E. ve Azaltun, M. (2018). *Dijital Muhasebe Okuryazarlığı: Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma*, 5. Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Kongresi (5th International Congress on Accounting and Finance Research ICAFR’18)’nde sunulan tam metin bildiri, 17-20 October 2018, Seferihisar - İzmir / Turkey, ss: 223 – 238
- Tektüfekçi, F. (2016), *E-dönüşüm Sürecinde Elektronik Muhasebe Uygulamaları*, Kitapana Yayınları, İzmir.
- Tektüfekçi, F. (2017). *E-dönüşüm Sürecinde E-Muhasebe Uygulamaları: Türkiye Örneği*, *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi*, 12(1), ss: 79-88.
- Uzun, E., Sezer, İ. ve Budak Kuytan, E. (2022). *Dijitalleşmenin Muhasebe Meslek Mensuplarına Etkileri: Şırnak İli Örneği*. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), ss: 15-31.
- Üstbaş,İ. (2024). *Dijitalleşmenin Muhasebe Mesleğine Etkileri*, *Uluslararası Akademik Çalışmalar Dergisi*, 4(1), ss: 26-36
- Yayla, H. E., ve Cengiz, E. (2005). *Muhasebe Mesleğinin Tercih Edilmesinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Alan Çalışması: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği*, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, (16), ss: 147-168
- Yıldırım, Suat. (2009). *Türkiye’de Muhasebe Mesleği*, Gazi Kitabevi, Ankara

- Yıldız, G. (2010). Muhasebe Mesleğinde Meslek Etiği ve Kayseri İl Merkezinde Bir Uygulama. Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, (36), ss: 155-178
- Yücel, G., ve Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme-Yapay Zeka ve Muhasebe Beklentiler. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, (17), ss: 47-60.
- 3568 sayılı Kanun. (1989). Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, 13.06.1989 tarihli ve 20194 sayılı Resmî Gazete
- 4276 sayılı Kanun. (1997). Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşlarına İlişkin Kanunların Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun, 20.06.1997 tarihli ve 23025 sayılı Resmî Gazete,
- 5728 sayılı Kanun. (2008). Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 08.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı Resmî Gazete,
- 5786 sayılı Kanun. (2008). Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 26.07.2008 tarihli ve 26948 sayılı Resmî Gazete
- 5904 sayılı Kanun. (2009). Gelir Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 03.07.2009 tarihli ve 27277 sayılı Resmî Gazete,
- 6009 sayılı Kanun. (2010). Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 01.08.2010 tarihli ve 27659 sayılı Resmî Gazete,
- 6460 sayılı Kanun. (2013). Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 30.04.2013 tarihli ve 28633 sayılı Resmî Gazete,
- 6552 sayılı Kanun. (2014). İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, 11.09.2014 tarihli ve 29116 mükerrer sayılı Resmî Gazete,
- 7104 sayılı Kanun. (2018). Katma Değer Vergisi Kanunu ve Bazı Kanunlar İle 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnemede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 06.04.2018 tarihli ve 30383 sayılı Resmî Gazete
- 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK). (2018). Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 07.07.2018 tarihli ve 30471 2. mükerrer sayılı Resmî Gazete, (*Yetki Kanunu: 7142 sayılı 6771 Sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Çeşitli Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Konusunda Yetki Kanunu*, 18.05.2018 tarihli ve 30425 sayılı Resmî Gazete)
- Anayasa Mahkemesi Kararı. (2011). 18.05.2011 tarihli ve E: 2008/80, K: 2011/81 sayılı Karar, 15.12.2011 tarihli ve 28143 sayılı Resmî Gazete